

107852

Steinar Brauteset intervjuer Elisabeth Skogen i radio 6/10-82:

Elisabeth Skogen, vi hugsar deg frå fjernsynsskjermen - solkorsserien - Haagen Ringnes. Det var spennande,- særlig reaksjonen vel?

Ja det var spennende, det var det, men det gikk bra.

Å stå fram og fortelle av du var i NS og det det fører med seg,- det var ikkje alle som ville det?

Nei, det var kanskje derfor jeg gjorde det. Det var liksom en slags rettferdighetssans på en måte da. i og med at jeg fikk høre at Haagen Ringnes hadde så vanskelig for å finne folk som ville stå frem å snakke om dette her. Og vi var tross alt veldig mange. Så,- tenkte jeg ,- all right,- hvorfor ikke?

Nei.. du var redd for hva som kunne skje etterpå?

Nei jeg var ikke redd. Jeg har jo vært datter til min far i så mange år at jeg visste jo hva det innebar. Redd var jeg ikke, men jeg visste at det ville få konsekvenser.

Han var lensmann i Lier?

Ja han var lensmann - såkalt "nazi-lensmann" under krigen.

Men far hans igjen, altså bestefar var på den andre sia.

Han var på den andre siden ja, og det var jo det som ble vårt store familiedrama.

Det varte under hele krigen og etterpå også forsåvidt i sin konsekvens.

Ja det var jo det som var opptakten til det hele. Vi var jo en lykkelig familie. Jeg var meget heldig, hadde en herlig barndom, privilegert familie

Og så vakker bygd da?

Og så vakker bygd ja

Lier med alle grønnsaker og....

Du er landbruksmann, hører jeg. Ihvertfall så hadde jeg en herlig barndom og familien var veldig samlet. Vi var jo bestandig sammen. Og så plutselig startet dette her. Den 9. april blir det jo - for å sette dato på det.

Du, nå må eg fortelle deg at grunnen til at eg har bedt deg komme til studio her i dag er ei bok som er så fersk at det lukter trykksverte,- "Aldri tilbake"... Men du er jo kommet tilbake?

Ja jeg er kommet tilbake. og det kan høres paradoksalt ut, men det er faktisk tittelen på et av de siste kapitlene da, som gjaldt far, som ikke ville tilbake.

Ja det skal vi komme tilbake til. Nå skal vi først følge den unge, pur unge, Elisabeth Skogen. Det kom fred, det kom rettsak, det kom en far i fengsel og du reiste til Paris.

Ja jeg reiste til Paris.

Var det for å komme bort, eller?

Ja naturligvis var det det. Det var for å komme bort. Det er ikke for å si at jeg ikke kunne ha blitt i Norge, det kunne jeg godt ha gjort. Men, som boken vil vise, både mor og jeg hadde hatt en vanskelig tid. Far satt inne. Det ble et veldig spent forhold mellom oss.

Men kunne du fransk da?

Nei jeg kunne ikke fransk.

Lierdialekten går da ikke så godt i Latinerkvarteret?

Nei men først så skulle jeg til en familie som hushjelp, som min mor var blitt kjent med da hun jobbet i en bank i Paris. Som hushjelp, og jeg skulle så samtidig lære fransk.

Mor var fransk?

Ja mor var fransk, men vi hadde aldri snakket fransk hjemme. Så jeg kunne ikke fransk. Hun hadde jo nok med å lære norsk. Men ergo drar jeg avsted, og det blir begynnelsen til det man kanskje kan kalle et odysseé - så mye rart som hendte underveis.

Unge Elisabeth var kabaretsongarinne, ho var bouquiniste..
Kva var det mere?

Jeg var hushjelp, jeg var gouvernante, jeg var mer - jeg var jo mannequin, jeg var fotomodell. Og så ble jeg jo omsider gift - omsider, omsider— jeg var ung nok. Men ihvertfall så var det en feiltagelse og så absolutt min skyld.

Men det var to barn?

Ja det ble to.

Og dermed så starter et nytt drama?

Så starter et nytt drama. Du vet lovene dengang i Frankrike de var fremdeles gamle, jeg tror det var såkalte Napoleon Cords - "Cord Napoleon" som ikke jeg hadde greie på. Du vet lovenes irrganger de er veldig vanskelige. Så jeg ble fradømt foreldreretten fordi jeg reiste, mens jeg forsøkte å finne meg arbeide og leilighet. Og da dette ble et faktum, så ble jeg, som jeg kan bli ved visse anledninger. Det vil si jeg ble sta, og det eneste jeg da hadde å gjøre det var å finne på en måte å få barna mine tilbake. Jeg hadde loven mot meg, jeg hadde alle mot meg, jeg var alene. Far visste jeg at det ikke var noen hjelp å få fra. Han var i Argentina. Han var imot skilsmisse, det hadde han sagt før jeg giftet meg. Men jeg fant min utvei og så dro vi til Paraguay.

Dro ja... Dette var fort fortalt, men det var jo dramatisk. Du hadde rett til barna 14 dager om somaren. Og så drar du til Sveitz --og kva var det som skjedde?

Jeg hadde litt flaks og det skal man alltid ha. Litt flaks. Jeg hadde jo pass både på meg og barna, men det ville jeg naturligvis helst ikke bruke. Så var jeg nå så heldig fra Frankrike over til

Sveits å komme opp i en barneflokk. Det var noen tanter på tur med mange småbarn. Jeg blandet mine med dem og vi kom over grensen uten å måtte vise pass. Jeg hadde spart sammen noe penger, som mannequin og ved å lage hekser. Med disse sparepenger tar vi så fly til Brasil og en masse buss og tog rundt i landet. Jeg følte at det hastet.

Du måtte skjule dine spor også. Du visste at INTERPOL var etter dere?

Ikke enda, men den følelsen hadde jeg. Og under rettsaken fikk jeg vite at vi var blitt fulgt av en detektiv de siste månedene.

Du er da i Paraguay, som du fortalte. I jungelen. Uten pengar. Men du overlever på maniokka, mais, høner og frukt?

Og ei ku!!! Ja vi hadde ei ku. Denne kua var en ganske fantastisk sak for den ga melk. Jeg fikk aldri en dråpe ut av den, men den lot seg melke av min lille datter. Hun skaffet de første penger til hus ved at hun, på skoleveien, solgte den melken vi ikke drakk selv. Og så hadde vi en hest. Den satte jeg barna oppå og så diltet de iveri til den vesle skolen blandt indianerbarn. Men vi hadde et problem, det var at det man lærte var guarani, det var ikke spansk lenger. Jeg trodde at nu skulle vi begynne å lære spansk. Jeg satt med en ABC som jeg hadde fått låne og forsøkte å lære spansk. Ikke hadde jeg radio eller noe som helst. Og spansk måtte jeg jo lære for en dag å få arbeide. Barna snakket til meg på guarani og jeg snakket til dem på fransk. Det ble et babelsk språk. Men det var en skrekkelig fin tid.

Du fortalte før vi gikk i studio at Sartres eksistensialisme også var din filosofi? Du har alltid et valg, du er ansvarlig for ditt liv og din lagnad. Dette låg hos deg som et grunnelement...

Ja det gjorde nok det. Det er klart at man har vanskelig for å sette ord på slike ting. Og Jan Paul Sartre er jo ikke noen lett lesning. Men etter å ha lest det noen ganger så fant jeg ut at dette var akkurat min måte å tenke på. At man har ansvaret for seg selv, man kan ikke skyldes på andre om noe går galt, og hele tiden blir man stillet overfor valg og da gjelder det å velge og så fortsette på den veien. Ser man at man er kommet galt ut, begynner man pånytt igjen.

Du møtte omsider faren din i Argentina.

Det var i Argentina ja.

Da var han litt bitter kanskje?

Ja far var bitter. Han var det. Jeg traff ham igjen, etter å ha vært adskilt og du lurte kanskje på hvorfor jeg som var så nær i de årene i Paraguay at jeg ikke hadde noe med ham å gjøre. Men jeg var da klar over at INTERPOL og det franske politi var på leting etter oss (men de fant oss aldri). Jeg turde ikke å gi livstegn til noen. Og de hadde også vært hos far.

Du skriv her i boka di om korleis far din såg på situasjonen i Norge etter krigen. Han sier

"at han av Drammensavisene ser at massemedias holdning ikke har forandret seg overfor oss. Nordmenn blir hjernevasket, propagandaen og hetsen mot NS-folk er så gjennomført at selv mange av våre egne begynner å tvile. Tvile på om det er bryet verd å renvaske seg for landsvikstemplet. Et ledemotiv blant kampfeller synes å ha blitt "vi klarer oss bra. La det hendte være gjemt og glemt. Aldri blir vi trodd likevel. La oss være takknemlige forat vi slapp levende fra det". Det ser trøstesløst ut. Snart er det ingen igjen som tør stå frem å fortelle hvor urettferdig vi ble behandlet".

Det var slik han såg det.

Han så det slik ja.

Og vidare

"at seierherren har alltid rett uansett når, hvor og etter hvilken som helst krig. Sinnene er i opprør. Mobben roper på syndebukker. De som roper høyest er de som forsømt å være "helter". Som du skjønner Betty, jeg har grunner nok, jeg vet for mye og kjenner dem alle, angiverne, svartebørshaiene, brakkebaronene, de feige, folk jeg visste drev med illegalt arbeide og advarte i tide før husundersøkelse. Ikke engang i retten turde de møte opp og fortelle sannheten".

Ja dette var så grunnlaget for tittelen "Aldri tilbake", der du vel siterer far. Men du kom tilbake?

Jeg kom tilbake. Og jeg ville tilbake. Far og jeg hadde en veldig hard diskusjon på dette. For da jeg begynte å tjene penger og endelig fikk en god jobb etter å ha forsøkt mange forskjellige ting, så sparte jeg penger fra første stund. For jeg ville hjem til Lier. Det var bygda mi, der hadde jeg mine røtter og jeg følte det. Jeg sa til far at du skal også hjem, vi skal hjem igjen alle sammen. Og han sa "dette diskuterer vi ikke. Jeg vil ALDRI TILBAKE". Og de ordene du siterte der, de sa han en kort stund før han døde, så det var hans inderlige overbevisning enda han elsket bygda si.

Du denne boka er spennande som ein kriminalroman og det er kanskje mange som spør om det var nokon grunn for å ta med denne NS-bakgrunnen. Kunne du ikkje ha hoppe over dette?

Jo det er det mange som har sagt, men jeg føler at den måtte være med. For det er en del av min barndom. Du skal huske på at da krigen kom så hadde jeg akkurat fylt 11 år. Og enten jeg ville eller ikke så var miljøet rundt min barndom og første ungdom NS-preget. Og det er på den tiden av livet man for en stor del blir formet. Den er så viktig at jeg følte at den måtte være med. Ellers så ville det kanskje ha blitt en slags kriminalroman eller bare en spennende roman som mange andre. Derfor ville jeg ha det med.

Hadde du problem med å skrive, med norsken etter så mange år med spansk og andre språk?

Ja jeg plundret kolossalt. Det gjorde jeg for jeg hadde hatt så mange år uten å lese norsk, uten å snakke norsk. Jeg har alltid lest mye, men på andre språk og jeg har stor respekt for det skrevne

og elsker litteratur.

Hadde du et norsk stilmønster?

Nei, jeg hadde ikke det så jeg måtte finne frem til mitt eget. Og jeg kunne sette meg ned å sitte to timer, tre timer for å få til noen linjer som jeg endelig var fornøyd med. Jeg skrev om boken gang på gang.

Det synes som om den andre side under krigen omsider nå kan stå fram, også på store, kjente forlag. Er det omsider et tidsskifte?

Du det vet jeg ikke, men man må jo tro det. At det må gå an å se at andre, selv om det kanskje var feil, (hva er riktig hva er galt?), men at man kan tillegge dem gode intensjoner, ihvertfall.

... 0 ...